

Раздольська О.В.

аспірант кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Автором проаналізовано реалізацію принципу гендерної рівності в діяльності Національної поліції України. Указується, що як інституційна сторона так і нормативно-правова, що стосується діяльності Національної поліції України та забезпечення нею рівних прав чоловіків і жінок, як внутрішньо інституційно так і під час здійснення діяльності щодо захисту прав і свобод людини і громадянина є досить сильними, хоч і безперечно потребують вдосконалення, зокрема й через динамічність законодавства, а також суттєві вимоги режиму воєнного часу, коли всі, без виключення, права і свободи людини і громадянина перебувають під загрозою не лише деструктивних і криміногенних факторів усередині країни, а й під пильним і протиправним оком агресора та його військ.

На думку авторки слід зазначити, що права жінки, які необхідно додатково регламентувати їй, цілком логічно корелюються з відповідними обов'язками, визначеними в законодавстві, а також біологічними бажаннями самої жінки та потребами в соціальному розумінні. Саме тому, що подоба жінки та чоловіка в біологічному розумінні різняться, правовий контекст забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності всіх сфер суспільства в Україні має бути побудований на засадах зрівняння цих можливостей та неможливості дискримінації ні жінок ні чоловіків за ознакою їх бажань і намагань.

Авторка вказує на те, що наприклад дискримінація за ознакам релігії чи то мовної ознаки, а також віку, інвалідності – крізь призму дотримання принципу гендерної рівності взагалі виключається в системі координат забезпечення цього процесу в діяльності Національної поліції України, оскільки саме ці категорії є просто інституційно не застосовними до функціонування Національної поліції України зокрема крізь призму вимог до служби в поліції, функціонування української мови як державно чи то вимог граничного віку перебування на службі в поліції.

Перспектива подальших наукових пошуків полягає в установленні основних й найбільш системно обмежуваних прав і свобод людини і громадянина, що утискаються в процесі реалізації правоохоронної функції відповідними уповноваженими підрозділами під час застосування різноманітних поліцейських заходів.

Ключові слова: права людини, правова охорона, відповідальність, адміністративні правопорушення, дотримання прав.

Актуальність тематики. Права і свободи людини і громадянина в Україні, визначають зміст і спрямованість державної політики, гарантують успішність та прогрес у питаннях розбудови правової державності, безпосередньо впливають на становлення та укріплення основних демократичних процесів в Україні, як державі європейського зразка.

Гендерна рівність у діяльності Національної поліції України є надзвичайно важливим елементом, що безпосередньо впливає як на якість так і на зміст діяльності відповідного органу охорони правопорядку, що в свою чергу дозволяє розширювати основні напрями діяльності поліції та робити процеси їх системної реалізації більш якісними та конструктивними, такими, що відповідають

стандартам демократичної держави та можуть слугувати основою для подальшого становлення правової державності в Україні та доктринально вплинути на подальшу її європейську інтеграцію.

Саме тому, нами було обрано й визначено необхідність аналізу принципу гендерної рівності, як складової частини принципу дотримання прав і свобод людини в Національній поліції, оскільки саме цей принцип є одним із найбільш продуктивних і важливих, таких, що впливають на подальше її функціонування.

Об'єктом статті виступають суспільні відносини, в сфері забезпечення функціонування принципу дотримання прав і свобод людини і громадянина в діяльності поліції.

Метою статті є аналіз проблемних питань забезпечення функціонування принципу дотримання прав і свобод людини і громадянина в діяльності поліції.

Виклад основного матеріалу статті. Принцип гендерної рівності у ході історичного розвитку пройшов сутнісне, змістовне та формальне наповнення і трансформацію. Принцип гендерної рівності слід розуміти як сукупність обумовлених конкретно-історичним суспільним розвитком базових ідей та положень, що об'єктивують правові цінності щодо встановлення гендерної справедливості в усіх сферах приватного, суспільного та державного життя і забезпечують розвиток правової держави й громадянського суспільства. Принцип гендерної рівності виступає як мета, яку необхідно враховувати у правотворчості і правозастосуванні. Принцип гендерної рівності передбачений реалізувати першочергово методологічну функцію – надавати засоби та способи ефективної реалізації прав людини. Проведений аналіз змістовного наповнення принципу гендерної рівності надає можливість констатувати його взаємовплив та взаємозалежність з іншими фундаментальними принципами права – принципом верховенства права, принципом законності та інших, які лише в сукупності здатні належним чином викоринити в українському суспільстві дисбаланс у правах, можливостях та обов'язках жінок і чоловіків та встановити гендерний паритет [1]. Себто, на нашу думку надзвичайно важливим є зазначення про те, що в контексті розвитку поліції, як органу державної влади, а також необхідності її системного вдосконалення відповідно до вимог сучасного, демократичного та вираженого суспільного запиту принцип гендерної рівності як інструмент реалізації інших прав і свобод людини і громадянина в діяльності зазначеного органу, а також, що найбільш важливо – недопущення дискримінації низки основних прав і свобод має колосальне значення, що й зумовлює потребу широкого опрацювання основних проблемних аспектів його реалізації та вказує на подальший вектор розвитку цього явища.

Дослідники, зокрема представники системи МВС указують, що із прийняттям Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» 2005 року та низки інших законів і підзаконних актів, у їх числі відомчих, в Україні розпочалася системна розбудова національного механізму утвердження гендерної рівності, спрямованого на імплементацію міжнародно-правових стандартів з питань гендерної

рівності та недискримінації, а також зобов'язань, узятих Україною за міжнародними договорами. Національний механізм реалізації гендерної рівності містить два основні елементи: нормативно-правовий та інституційний. Перший проаналізовано в попередній лекції, розкриття особливостей другого є завданням цієї лекції. Сучасна система суб'єктів зазначеного механізму, форми й методи їхньої діяльності, методики та інструменти забезпечення гендерної рівності є досить розгалуженими. Варто звернути увагу на здобутки в означеному напрямі в секторі безпеки та оборони України. Зокрема, перед МВС України постав цілий комплекс завдань і функцій для впровадження гендерного компонента в роботу керівництва, особового складу, структурних підрозділів, місій та операцій, закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання МВС України тощо. Як і багато зарубіжних країн, Україна має в цій царині наявні значні здобутки, а також певні проблеми, спричинені нерозумінням гендерної термінології, складністю подолання гендерних стереотипів та установок тощо [2].

Дослідники неодноразово вказували на те, що у правовій доктрині складники такого механізму характеризуються певною варіативністю, що дозволяє виділити два підходи. Згідно з першим підходом механізм забезпечення гендерної рівності зводиться до його інституційного (організаційно-правового) складника. Так, Г.В. Герасименко ототожнює державний механізм сприяння гендерній рівності в Україні з його суто інституційним складником [3, с. 142]. Крізь призму науки адміністративного права це питання потребує однозначного розділення, оскільки саме цей аспект регулюється та забезпечується в контексті реалізації різними способами, одних і тих самих елементів. Так, наприклад, інституційна складова механізму забезпечення дотримання принципу гендерної рівності втілюється в нормативному закріпленні серед кола штатних одиниць особи, що відповідає за цей напрям роботи, а спектр прав і свобод людини і громадянина й засади недискримінації гендеру, перш за все є складовими елементами адміністративно-правового статусу особи, що накопичується під впливом низки нормативно-правових актів, що регулюють діяльність певних органів влади.

Сьогодні важко уявити певну діяльність у сфері економіки, культури, науки чи соціальну сферу, якщо у ній працюють лише чоловіки. Жінки швидко оволодівають професіями, які історично вважалися суто чоловічими. Не є виключенням

і служба жінок в підрозділах Національної поліції України. Статистичні дані щодо кількості жінок, які несуть службу в підрозділах Національної поліції України, вказують на те, що їх кількість безперервно зростає. У сучасному світі люди вже майже не звертають увагу на те, хто працює в правоохоронних органах, але в деяких випадках все ж таки вважають, що деякі підрозділи та направлення – це суто чоловіча професія [4]. На нашу думку, лише інституційна й системна робота органів охорони правопорядку та відповідних органів виконавчої влади, уможливили формування відповідного ставлення до поліції та руйнування гендерних стереотипів. Непоодинокі випадки героїчного виконання поліцейськими жінками своїх функційних обов'язків, прямо свідчать про правильність такого шляху, й потребу в подальшому руйнуванні відповідного стереотипу в очах соціуму.

З формальної точки зору, О.М. Венгер під механізмом забезпечення гендерної рівності розуміє інституційну урядову та парламентську структуру, яка створюється з метою сприяння посиленню ролі жінок та повноцінної реалізації жінок своїх прав [5, с. 142]. Водночас, як зазначалось попередньо, інституційна складова відповідного механізму виходить далеко за рамки парламентської структури та урядової організаційної конструкції, що на нашу думку є беззаперечно позитивним.

Під гендерною рівністю розкривають процес справедливого та рівного ставлення до жінок та чоловіків у суспільстві, забезпечення рівних прав і рівних можливостей для жінок і чоловіків, однакових умов для реалізації прав людини, участі в економічному, політичному, соціальному і культурному розвитку [6]. Важливим є підкреслити, спираючись саме на цю дефініцію, що принцип гендерної рівності поширює свою діяльність не лише на жінок, що також є досить серйозним стереотипом, оскільки такі засади і принципи вможливають збалансування кола прав, свобод і обов'язків, без їх дискримінації.

К.Б. Левченко підкреслює, що забезпечення реалізації гендерної політики відбувається в межах взаємодії окремих органів державної влади, міжнародних, неурядових, науково-дослідних організацій [7, с. 91]. На нашу думку саме взаємодія, в даному контексті дійсно дозволяє реалізовувати поставлені стратегічні завдання та прямо вказувати на потреби, що можуть позитивно вплинути на цей механізм.

Українські науковці Т. Мельник та Л. Кобелян-

ська вважають, що гендерна рівність – це однакове забезпечення рівними правами жінок і чоловіків. Автори запевняють, що зміст цього поняття включає відсутність привілеїв за статтю, заборону дискримінації, а також свободу вибору, розвитку, пошуку [8, с.194]. Така позиція додатково обґрунтовує нашу думку про ідею рівності, вкладену в юридичний принцип, щодо забезпечення більш якісного та швидкого розвитку суспільства, оскільки ідея його існування полягає в співпраці всіх верств суспільства та соціальних ланок на рівних умовах, що й забезпечується, відповідно в межах гендерної політики.

І.С. Грицай вказує, що форми окремих механізмів не складають єдиного комплексного механізму, а тому дослідницею пропонується у механізмі забезпечення принципу гендерної рівності виділення нормативно-правової та організаційно-правової (інституційної) підсистем [9, с. 114–116]. Водночас, на нашу думку така позиція є досить логічною та обґрунтованою, проте практичного застосування не має, оскільки всі органи державної влади України взаємодіють між собою в межах компетенції визначеної їм за змістом діяльності й відсутність прямих норм, що передбачають комунікацію в сфері гендерної рівності як принципу діяльності не може вплинути негативно на цей процес в умовах більш глобального його правового регулювання.

На закріпленні принципу дотримання рівності прав і свобод усіх громадян та відсутність обмежень за ознаками статі, перш за все, наголошує Конституція України. Зокрема, нормами ч. 3 ст. 24 зазначено, що рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [10]. Саме тому, що подоба жінки та чоловіка в біологічному розумінні різняться, правовий контекст забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності всіх сфер суспільства в Україні має бути побудований на засадах зрівняння цих можливостей та неможливості дискримінації ні жінок ні чоловіків за ознакою їх бажань і намагань.

Н. Галіцина в продовження окресленої позиції вказує, що за такого підходу залишається невирішеним дуже важливе питання: «Як, за допомогою яких інструментів і в якому порядку втілюється у діяльність певного суб'єкта публічної адміністрації (в нашому разі – органів Національної поліції України) принцип гендерної рівності?». І відповідь на це питання може бути дана лише в контексті процедурної діяльності такого суб'єкта з акцентуацією уваги на правових інструментах механізму забезпечення гендерної рівності. Саме тому виділення у механізмі забезпечення гендерної рівності трьох складників: 1) нормативно-правового; 2) інституційного (організаційно-правового); 3) процедурного є важливим [11]. Водночас, теоретико-правова конструкція відповідного явища на нашу думку досить загально розмежовується, оскільки загально правові ознаки відповідних явищ не можуть чітко відділити процедурний аспект від інституційного (організаційно-правового) оскільки й те й те явище, є за своїм змістом процесом реалізації принципу гендерної рівності, в тому числі в діяльності Національної поліції України, що в свою чергу впливає з кола нормативно-правових актів, котрі регулюють цю діяльність та корелюється з власним, індивідуальним баченням поліцейського й мірою можливої (потрібної) в демонстрації ним службової поведінки, що базується на забезпеченні в діяльності принципу дотримання прав і свобод людини і громадянина, котрий є базовим.

Послання політики гендерного інтегрування в усіх сферах життя і за всіма напрямками суспільного розвитку та поліпшення становища жінок у тих сферах, де існує нерівність; розширення економічних можливостей для жінок у сферах зайнятості, розвитку підприємницького потенціалу; усунення негативних гендерних стереотипів; урахування особливих потреб усіх категорій жінок і чоловіків незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця

проживання, мовних або інших ознак повинно стати основою забезпечення гендерної рівності та сталого розвитку суспільства [12].

Висновок. На нашу думку, слід указати, що як інституційна сторона так і нормативно-правова, що стосується діяльності Національної поліції України та забезпечення нею рівних прав чоловіків і жінок, як внутрішньо інституційно так і під час здійснення діяльності щодо захисту прав і свобод людини і громадянина є досить сильними, хоч і безперечно потребують вдосконалення, зокрема й через динамічність законодавства, а також суттєві вимоги режиму воєнного часу, коли всі, без виключення, права і свободи людини і громадянина перебувають під загрозою не лише деструктивних і криміногенних факторів усередині країни, а й під пильним і протиправним оком агресора та його військ.

На нашу думку слід зазначити, що права жінки, які необхідно додатково регламентувати їй, цілком логічно корелюються з відповідними обов'язками, визначеними в законодавстві, а також біологічними бажаннями самої жінки та потребами в соціальному розумінні. Саме тому, що подоба жінки та чоловіка в біологічному розумінні різняться, правовий контекст забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності всіх сфер суспільства в Україні має бути побудований на засадах зрівняння цих можливостей та неможливості дискримінації ні жінок ні чоловіків за ознакою їх бажань і намагань.

Тому, необхідно вказати на те, що наприклад дискримінація за ознакам релігії чи то мовної ознаки, а також віку, інвалідності – крізь призму дотримання принципу гендерної рівності взагалі виключається в системі координат забезпечення цього процесу в діяльності Національної поліції України, оскільки саме ці категорії є просто інституційно не застосовними до функціонування Національної поліції України зокрема крізь призму вимог до служби в поліції, функціонування української мови як державно чи то вимог граничного віку перебування на службі в поліції.

Список літератури:

1. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика: монографія. К.: «Хай-Тек Прес», 2018. 560 с.
2. Забезпечення гендерної рівності в системі МВС та інших центральних органів виконавчої влади [Текст] : лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 31 с.
3. Герасименко Г.В. Гендерні аспекти соціально-економічної політики в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.09.01. Київ, 2004. 223 с.
4. Казначесв Д.Г., Настич Т.М. Забезпечення принципу гендерної рівності у правоохоронній діяльності. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2020. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/29_05_2020/pdf/7.pdf

5. Венгер О.М. Становлення та особливості функціонування гендерної демократії в сучасному українському суспільстві : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2009. 198 с.

6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо включення до колективних договорів та угод положень, що забезпечують рівні права та можливості жінок і чоловіків у трудових відносинах. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/461/>

7. Левченко К.Б. Управління процесами формування гендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти) : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 428 с.

8. Мельник Т. Сучасне гендерне мислення [текст] : [словник] / Т. Мельник, Л. Кобелянська. К. : К.І.С., 2005. 280 с.

9. Грицай І.О. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності : теорія та практика : монографія. Київ : Хай-Тек Прес, 2018. 560 с.

10. Конституція України [текст] : офіц. текст : [прийнята на 5 сесії Верховної Ради від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР]. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

11. Галіцина Н.В. Механізм забезпечення гендерної рівності в органах національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. URL: http://lsej.org.ua/5_2020/27.pdf

12. Реалізація основних засад державної політики у сфері забезпечення гендерної рівності під час прийняття жінок на службу до Національної поліції України: проблеми і шляхи вирішення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С. 170-172

Razdolska O. V. IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF GENDER EQUALITY IN THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

The author analyzes the implementation of the principle of gender equality in the activities of the National Police of Ukraine. It is indicated that both the institutional side and the regulatory side regarding the activities of the National Police of Ukraine and its ensuring equal rights of men and women, both internally institutionally and during the implementation of activities to protect human and civil rights and freedoms, are quite strong, although they undoubtedly need to be improved, in particular due to the dynamism of legislation, as well as the essential requirements of the wartime regime. when all, without exception, human and civil rights and freedoms are threatened not only by destructive and criminogenic factors within the country, but also under the watchful and illegal eye of the aggressor and its troops.

In the author's opinion, it should be noted that women's rights, which need to be additionally regulated by her, are quite logically correlated with the relevant duties defined in the legislation, as well as the biological desires of the woman herself and the needs in social understanding. Precisely because the similarity of women and men is biologically different, the legal context for ensuring the rights and freedoms of man and citizen in the activities of all spheres of society in Ukraine should be built on the principles of equalization of these opportunities and the impossibility of discrimination against either women or men on the basis of their desires and aspirations.

The author points out that, for example, discrimination on the basis of religion or language, as well as age, disability – through the prism of compliance with the principle of gender equality is generally excluded in the coordinate system of ensuring this process in the activities of the National Police of Ukraine, since these categories are simply institutionally not applicable to the functioning of the National Police of Ukraine, in particular through the prism of requirements for police service. functioning of the Ukrainian language as the state language or the requirements of the maximum age for service in the police.

The prospect of further scientific research is to establish the basic and most systematically limited rights and freedoms of man and citizen, which are infringed in the process of implementation of the law enforcement function by the relevant authorized units during the application of various police measures.

Key words: human rights, legal protection, responsibility, administrative offenses, observance of rights.